

Uchwała w sprawie nadania dr Małgorzacie Wójcik stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia, podjęta przez komisję habilitacyjną w celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego

Postępowanie w sprawie nadania dr Małgorzacie Wójcik stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia prowadzone było zgodnie z przepisami ujętymi w:

- Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1668) oraz Ustawie z dnia 30 sierpnia 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1669);
- Uchwale nr 34/2023 Senatu SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego z dnia 22 kwietnia 2023 roku w sprawie Regulaminu przeprowadzania postępowań w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w SWPS Uniwersytecie Humanistycznospołecznym (Załącznik do Uchwały).

Komisja powołana została w trybie przedstawionym w przywołanych powyżej ustawach i Regulaminie SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego. W jej skład wchodziły następujące osoby:

1. dr hab. Małgorzata Gambin, prof. ucz., Uniwersytet Warszawski – przewodnicząca Komisji;
2. dr hab. Anna Bokszczanin, prof. ucz., Uniwersytet Opolski – recenzentka;
3. dr hab. Elżbieta Rydz, prof. ucz., Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II – recenzentka;
4. prof. dr hab. Anna Szuster-Kowalewicz, Uniwersytet Warszawski – recenzentka;
5. dr hab. Barbara Weigl, emerytowany prof., Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie – recenzentka;
6. prof. dr hab. Aleksandra Łuszczynska, Uniwersytet SWPS – członkini Komisji;
7. dr hab. Agata Dębowska, prof. ucz., Uniwersytet SWPS, sekretarz Komisji

Komisja habilitacyjna wzięła pod uwagę:

I. Spełnienie wymogów ustawowych:

1. Posiadanie doktoratu z określonej dziedziny;
2. Osiągnięcie naukowe;
3. Aktywność naukową.

II. Omówiła także: Osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne.

Podstawą sformułowanych przez komisję ocen w.w. dokonań wymienionych były:

✓ osiągnięcie naukowe Habilitantki, którym jest cykl publikacji powiązanych tematycznie: *Prześladowanie i dręczenie rówieśnicze (bullying) – wzajemne oddziaływanie czynników indywidualnych, grupowych i kontekstowych*;

✓ zestawiony przez Habilitantkę wykaz publikacji oraz pozostałych form aktywności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej;

- ✓ sporządzony przez Habilitantkę autoreferat;
- ✓ sporządzone przez Recenzentów oceny osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych Habilitantki.

Posiedzenie komisji odbyło się dnia 14 maja 2024 r. – zdalnie, za pomocą środków elektronicznych (platformy Google Meet). Obecni byli wszyscy członkowie komisji. Posiedzenie komisji przebiegało w dwóch fazach. W pierwszej fazie kolokwium habilitacyjnego komisja poprosiła Habilitantkę, aby przedstawiła osiągnięcia naukowe oraz dodatkowy dorobek naukowy, będące podstawą postępowania habilitacyjnego, zaś później recenzenci przedstawili konkluzje i główne elementy recenzji. Druga część kolokwium habilitacyjnego dotyczyła kwestii dyskusyjnych określonych przez recenzentów oraz pozostałych członków komisji habilitacyjnej, na które Habilitantka udzieliła odpowiedzi. Przewodniczący wyznaczył orientacyjny czas kolokwium habilitacyjnego (prerogatywa ujęta w Regulaminie) na dwie godziny. Ta faza postępowania została przez sekretarza komisji zarejestrowana i zaprotokołowana. Druga faza postępowania komisji nie była dostępna Habilitantce. Była jednak poinformowana przez przewodniczącego, że po zakończeniu pracy komisji uzyska informację o wynikach głosowania nad uchwałą. W drugiej fazie postępowania komisja dokonała: (a) szczegółowej oceny osiągnięcia naukowego oraz dodatkowego dorobku Habilitantki (b) omówiła Jej dorobek organizacyjny, dydaktyczny i związany z popularyzacją nauki, a następnie podjęła uchwałę w przedmiocie wystąpienia do Rady Naukowej Instytutu Psychologii Uniwersytetu SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego o nadanie Habilitantce stopnia naukowego doktora habilitowanego. Ta faza postępowania również została przez sekretarza komisji zarejestrowana i zaprotokołowana.

UCHWAŁA

Biorąc pod uwagę przedstawiony przez Habilitantkę autoreferat, osiągnięcia naukowe oraz przedstawione przez Recenzentów opinie, a także przeprowadzoną dyskusję, komisja podjęła uchwałę o wystąpieniu do Rady Naukowej Instytutu Psychologii Uniwersytetu SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego o nadanie dr Małgorzacie Wójcik stopnia naukowego: **doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia.**

Uchwała zapadła stosunkiem głosów:

7 - TAK, 0 - NIE, 0 - WSTRZYMUJĄCE SIĘ.

Głosowanie miało charakter jawny. Habilitantka nie wnioskowała o przeprowadzenie głosowania w trybie tajnym. Podjęta przez komisję habilitacyjną uchwała ma dla Rady Naukowej Instytutu Psychologii SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego status opinii.

UZASADNIENIE

Ocena osiągnięcia naukowego

Po zapoznaniu się z dokumentacją postępowania w sprawie nadania dr. Małgorzacie Wójcik stopnia doktora habilitowanego, w tym recenzjami, z których cztery są pozytywne oraz po

przeprowadzeniu kolokwium habilitacyjnego, Komisja Habilitacyjna stwierdziła, że **kandydatka posiada w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny.**

Szczegółowe uzasadnienie spełnienia ww. kryterium

Osiągnięcie naukowe wskazane przez habilitantkę uzyskało wszystkie cztery pozytywne opinie. Zostały one sporządzone przez recenzentów, których kompetencje naukowe odpowiadają kryteriom, o których mówi art. 221 ust. 4 *ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.*

Wskazane osiągnięcie naukowe, to cykl publikacji pod tytułem *Prześladowanie i dręczenie rówieśnicze (bullying) – wzajemne oddziaływanie czynników indywidualnych, grupowych i kontekstowych.*

Wszyscy recenzenci przedstawili opatrzone **jednoznacznie pozytywnymi konkluzjami oceny głównego osiągnięcia naukowego Habilitantki.**

OCENY RECENZENTÓW

Dr hab. Anna Bokszczanin

“Wszystkie publikacje pani dr Wójcik przedstawione do recenzji jako osiągnięcie naukowe, dotyczą problematyki prześladowania rówieśniczego/bullingu w szkole. Podjęta problematyka jest ważna społecznie, gdyż zjawisko prześladowania i dręczenia jest w polskich szkołach powszechne a psychospołeczne konsekwencje dla uczniów poważne. (...) Proponowane przez Habilitantkę podejście teoretyczne wpisuje przemoc rówieśniczą w zmodyfikowany ekologiczny model Thornberga (2015) i Horton (2016), teorię rozwoju Bronfenbrennera (2005) oraz symbolicznego interakcjonizmu (Blumer, 1969; Charon, 2007) (Wójcik, Autoreferat, s. 6). Przedstawiona definicja i charakterystyka przemocy w szkole ujmuje zjawisko przemocy rówieśniczej w sposób szeroki, uwzględnia jego zakres, złożoność, przyczyny i konsekwencje. Zaproponowana propozycja teoretyczna jest zasadna, gdyż obrazuje zjawisko przemocy szkolnej uwzględniając mnogość czynników, które ją warunkują. Należą do nich czynniki związane z jednostką, grupą, rodziną, instytucjami oraz zachodzące pomiędzy nimi interakcje. Jednakże, zastosowane podejścia teoretyczne są krytykowane ze względu na przynależność do tzw. teorii „chaosu”, które nie zakładają kierunkowości, powtarzalnych właściwości zachowania oraz ich wzorców czy uwarunkowań biologicznych i poznawczych. Zaprezentowane w przedstawionym cyklu artykuły badania odwołują się w przeważającej mierze do danych jakościowych (wywiady indywidualne, fokusowe oraz obserwacje w klasach szkolnych (w sumie 223 uczniów/uczennic). W badaniach ewaluacyjnych wykonane zostały obliczenia na danych ilościowych. Zastosowana metodologia jest prawidłowo dopasowana do proponowanych koncepcji teoretycznych oraz wymagań etycznych stawianych pracom z zakresu psychologii. Przyjęte założenia metodologiczne pozwalają na udział wszystkich interesariuszy (włączanie naukowców oraz osoby badane) w procesie badawczym. Zabieg ten miał miejsce w prowadzonych przez Habilitantkę badaniach partycypacyjnych, które łączą teorię z praktyką. Ten niezwykle wartościowy z punktu widzenia społeczeństwa rodzaj badań zyskuje coraz większe uznanie w kraju i na świecie i jest obecnie popularyzowany w nurcie psychologii społeczności (*community psychology*). Ponadto, pozytywną stroną badań o charakterze jakościowym jest „słuchanie głosu” osób badanych (opinii, postaw, poglądów, emocji, itp.). Analizy zebranych przez panią dr Wójcik danych w badaniach własnych

zostały przeprowadzone zgodnie z zasadami badań psychologicznych, w sposób wnikliwy i rzetelny. W mojej opinii pani dr Wójcik wykazuje się wręcz ekspercką wiedzą i umiejętnościami w prowadzeniu badań jakościowych. Przykład stanowią wyniki badań (1 art.), które odsłaniają ukryte aspekty znęcania się, reakcje ofiar na wydarzenia z zewnątrz. Badania te dowodzą, że prześladowanie szkolne posiada swoją dynamikę i jest procesem rozwijającym się i trwającym w czasie.

Za szczególnie wartościowe w zaprezentowanym cyklu artykułów uznaję:

- opracowanie własnej koncepcji teoretycznej dotyczącej etapów i faz bullingów,
- uzupełnienie teorii Roberta Thornberga (Thornberg i in., 2013),
- uzupełnienie koła bullingów o nowego aktora „wrogojaciela” (*frenemy*),
- rozszerzenie wiedzy odnoszącej się do prześladowania rówieśniczego, w ramach teorii etykietowania (Burns, Maycock, Cross, Brown, 2008),
- pokazanie możliwości zmiany postaw i zachowań wobec prześladowania/bullingu przez uczniów w starszych klasach,
- poszerzenie wiedzy odnoszącej się do przyczyn niezgłaszania aktów doświadczanej przemocy.

W mojej opinii przedstawione do recenzji artykuły naukowe stanowią cykl powiązany tematycznie. Zagadnienia prześladowania rówieśniczego, dręczenia, wykluczania i możliwości zmniejszenia zakresu tych zjawisk były konsekwentnie badane, analizowane i wdrażane do rzeczywistości szkolnej. Łączenie nauki z praktyką uważam za szczególnie wartościowe. Niedosyt pozostawia brak badań ilościowych, które pokazują rozmiary badanych zjawisk oraz powiązania korelacyjne. Potwierdzenie niektórych uzyskanych wyników wymagają także badań podłużnych, które pokażą utrzymywanie się zaobserwowanych rezultatów w czasie. Słabszą stroną zaprezentowanych badań wydaje się także brak kontroli innych źródeł przemocy (poza prześladowaniem ze strony rówieśników), np. przemocy doświadczanej ze strony rodziców, co mogło zaburzyć obraz i interpretację uzyskanych rezultatów. (...) Osiągnięcie naukowe zatytułowane „Prześladowanie i dręczenie rówieśnicze (bullying) – wzajemne oddziaływanie czynników indywidualnych, grupowych i kontekstowych” stanowi cykl powiązany tematycznie, który wnosi istotny wkład do wiedzy psychologicznej związanej ze zjawiskami przemocy rówieśniczej. Uwagi krytyczne dotyczące niektórych publikacji oraz szczegółowych aspektów dorobku nie mają istotnego wpływu na ocenę końcową.”

Dr hab. Elżbieta Rydz:

“Jako swoje główne osiągnięcie naukowe, stanowiące podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, Habilitantka wskazała jednotematyczny cykl dziesięciu publikacji, któremu nadała tytuł „*Prześladowanie i dręczenie rówieśnicze (bullying) – wzajemne oddziaływanie czynników indywidualnych, grupowych i kontekstowych*”. [...] Artykuły cechuje wysoka spójność tematyczna oraz strategia kolejnych przybliżeń poddanego eksploracji zagadnienia, jakim jest poszukiwanie i analiza wzajemnych oddziaływań czynników indywidualnych, grupowych i kontekstowych zjawiska prześladowania i dręczenia rówieśniczego zachodzącego w środowisku szkolnym (*bullying*). [...] Zagadnienie, którym zajęła się teoretycznie i badawczo Autorka uważam za szczególnie ważne, zarówno od strony poznawczej, czyli budowania szczegółowej wiedzy o procesach i mechanizmach leżących u podłoża zjawiska nękania, jak też od strony praktycznej, a

mianowicie konstruowania profesjonalnych narzędzi wspomagania i przeciwdziałania patologicznym zachowaniom rówieśniczym. [...] Pozytywnie oceniam obrane za podstawę teoretyczną teorie psychologiczne. Są nimi zmodyfikowany ekologiczny model autorstwa Thornberga (2015) i Hortona (2016), w którym autorzy zintegrowali socjo-ekologiczną teorię rozwoju (Bronfenbrenner, 2005) z koncepcją symbolicznego interakcjonizmu (Blumer, 1969, Charon, 2007). Jak słusznie zauważa Autorka pozwala to z jednej strony na ujęcie zjawiska bullyingu w kontekście systemów społecznego funkcjonowania: od podstawowych, jakim jest mikrosystem, poprzez coraz bardziej złożone obszary mezo- i egzosystemów, aż po makrosystem, czyli przekonania, postawy i tradycje konkretnego obszaru kulturowego, z drugiej zaś poszerza spojrzenie badacza o bardzo ważny aspekt budowania wewnętrznego systemu znaczeń i wzorców interakcji w codziennym życiu małych formalnych i nieformalnych grup, dzięki zastosowaniu teoretycznej koncepcji symbolicznego interakcjonizmu. Wybrane teorie są bardzo dobrym podłożem projektu badawczego, który jest realizowany w paradygmacie badań jakościowych. [...] Efektem jej badań i analiz jest wprowadzenie nowych elementów do modelu prześladowania i dręczenia rówieśniczego (np. wprowadzenie postaci określanej jako *frenemy* w łańcuchu wzajemnych zachowań młodych osób funkcjonujących w sytuacji bullyingu). Uzupełnienie modelu teoretycznego przez Autorkę nie byłoby możliwe bez zastosowania metod jakościowych, umożliwiających uchwycenie indywidualnych i specyficznych dla bullyingu doświadczeń młodzieży. Mankamentem omawianego cyklu jest niewątpliwy brak teoretycznego tła z obszaru psychologii rozwojowej, przedstawiającego specyfikę psychospołecznego funkcjonowania młodzieży w okresie adolescencji. Informacje te mogłoby ujawnić dodatkowe aspekty interpretacyjne (np. wspomniany przeze mnie proces konsolidacji/rozproszenia tożsamości czy realizację/utrudnienia w realizacji wyzwań rozwojowych, typowych dla tego wieku). Myślę, że te aspekty mogłyby być inspiracją dla dalszych badań. [...] Habilitantka zastosowała w badaniach podejście jakościowe i partycypacyjne, które uważam za w pełni uzasadnione do naukowej eksploracji zjawiska bullyingu oraz ze względu na młody wiek osób badanych. Pani Doktor przedstawiła prawidłowe uzasadnienie teoretyczne dla wybranego podejścia badawczego, a mianowicie konstruktywistyczną teorię ugruntowaną, która pozwala na pomiar uwarunkowań kontekstowych i społecznych, a także uchwycenie czynników stricte podmiotowych tego procesu, jak również na sięgnięcie „w głąb” samego procesu bullyingu z uwzględnieniem dynamiki zmian zachodzących na osi czasu. Podejście jakościowe pozwala również na wykrycie cech specyficznych dla tego okresu rozwojowego (adolescencja), które mogą stanowić podłoże do dalszych badań na temat różnic w przebiegu procesu bullyingu pomiędzy młodymi osobami z różnych grup wiekowych (np. uczniami szkół podstawowych, szkół średnich czy młodzieżą studiującą). [...] Procedurę analizy danych jakościowych oceniam pozytywnie. Na szczególną uwagę zasługują badania z elementami uczestniczenia i obserwacji. [...] Mimo świadomości i wskazania przez Habilitantkę ograniczeń w jakości uzyskanych tą metodą danych - staranność przeprowadzonych badań, skrupulatne metody analizy oraz wnikliwa wiedza teoretyczna z omawianego obszaru pozwoliły na uzyskanie unikatowych informacji uzupełniających dotychczasowy stan wiedzy o nowe elementy, niemożliwe do uzyskania innymi metodami pomiaru. Pragnę zaznaczyć, że Autorka wykazuje wysoką świadomość metodologiczną, zarówno walorów, jak i ograniczeń zastosowanych technik pomiaru. Na uwagę zasługuje profesjonalna dbałość o minimalizowanie ograniczeń w prowadzonych badaniach oraz duża ostrożność w wyciąganiu ogólnych wniosków, przy zachowaniu pewności ich unikatowej wartości. (...) Kluczowym wkładem do wiedzy jest wprowadzenie przez Habilitantkę (z zespołem) nowych informacji do istniejących koncepcji teoretycznych dotyczących zjawiska bullyingu. Uzupełnienia dotyczą, przede wszystkim: (1) dodania istotnych punktów zwrotnych do

koncepcji faz bullingingu opisanych przez Thornberga i współpracowników, (2) określenia nowej roli w *kole bullingingu* (postać *frenemy*), (3) przedstawienia nowych informacji na temat perspektywy osób będących ofiarami, (4) poszerzenia wiedzy o mechanizmach funkcjonowania mikrosystemu klasy szkolnej w sytuacji bullingingu oraz o jego powiązaniach z innymi mikrosystemami szkolnymi. Zastosowana przez M. Wójcik metoda kolejnych przybliżeń została zrealizowana i zaprezentowana w kolejnych publikacjach. Etapy swojej pracy koncepcyjnej i badawczej zostały ukazane przez Autorkę w dobrze skonstruowanym autoreferacie. [...] Na zakończenie tej części opinii, związanej z moją oceną wkładu do wiedzy efektów pracy naukowo-badawczej Habilitantki, pragnę podkreślić jeszcze raz wysoką ważność społeczną eksplorowanej przez Habilitantkę problematyki, jak również jej zaangażowanie w pozyskiwanie nowej i szczegółowej wiedzy o zjawisku bullingingu rówieśniczego oraz wysiłki zmierzające do zastosowania tej wiedzy w praktyce. Na uznanie zasługuje konstrukcja innowacyjnego systemu zapobiegania przemocy szkolnej RESQL, poświęconego konstrukcji i wdrożeniu systemu zapobiegania oraz monitorowania przemocy rówieśniczej, przeznaczonego dla szerokiego grona odbiorców: uczniów, osób przyjmujących zgłoszenia i podejmujących interwencję, kadry szkoły oraz rodziców/opiekunów. (...) Biorąc pod uwagę ocenę cyklu publikacji, wskazanego przez panią dr Małgorzatę Wójcik zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz ocenę pozostałej aktywności naukowej, uważam, że stanowią one znaczący wkład ich Autorki w rozwój psychologii.

Prof. dr hab. Anna Szuster-Kowalewicz:

1

“Problematyka osiągnięcia habilitacyjnego dr M. Wójcik *Prześladowanie i dręczenie rówieśnicze (bullying) – wzajemne oddziaływanie czynników indywidualnych, grupowych i kontekstowych* koncentruje się na zachowaniach mających niewątpliwie „złą reputację” ale przede wszystkim stanowiących istotny problem społeczny i wychowawczy. [...] Dr M. Wójcik dobrze przedstawiła zamysł teoretyczny całości, nawiązujący do zgromadzonego dorobku. W kontekstach teoretycznych wszystkich artykułów krytycznie analizuje dotychczasowe badania, poszukując w nich deficytów, pominiętych tematów, czy niespójności wskazując także na konieczność uściśleń czy zniuansowania dotychczasowych ustaleń (np. nowa rola świadka wrogo-przyjacieli). Jakościowa metodologia badań stanowi wyjątkowy walor prezentowanego osiągnięcia. [...] Autorka niewątpliwie znakomicie opanowała metody jakościowego podejścia na każdym etapie. Metodę strukturyzowanego wywiadu autorka poszerza o metody badania terenowego, obserwację. Tak więc różnorodność zastosowanych metod w ramach paradygmatu jakościowego, kompetencje w ich realizacji stanowią niewątpliwie walor prezentowanego osiągnięcia. Dr Wójcik mając świadomość złożoności zjawiska przemocy rówieśniczej uwzględnia perspektywę wszystkich uczestników tej wielopoziomowej relacji. [...] Podejście w którym subiektywny głos uczestników eksplorowanego zjawiska pełniących różnorodne role a w związku z tym mających różnorodne doświadczenie jest nie do przecenienia i daje możliwość selektywnego i zniuansowanego jego poznania. [...] Podsumowując niewątpliwym walorem przedstawionego osiągnięcia jest różnorodność stosowanych metod badawczych, we wszystkich autorka potwierdza swoje kompetencje. [...] Aplikacyjny aspekt prezentowanego osiągnięcia znacząco podnosi jego wartość. [...] Habilitantka jest współautorką imponującego programu partycypacyjnego Inkla w którym uczestniczyli zawodowi badacze, studenci ale przede

wszystkim uczniowie. [...] Dr Wójcik jest współautorką, ogólnoszkolnego systemu zapobiegania oraz monitorowania przemocy rówieśniczej RESKOL który składa się z aplikacji dla uczniów, panelu dla interwentów (osób przyjmujących zgłoszenia i podejmujących interwencję), podręcznika i kompletu działań prewencyjnych i interwencyjnych oraz zestawu szkoleń dla kadry szkoły, uczniów i ich rodziców lub opiekunów. [...] Niewątpliwym osiągnięciem jest wkład dr Wójcik do nauki. Uzyskane przez nią rezultaty zebrane w toku głównie badań jakościowych znakomicie uzupełniają i poszerzają dotychczasową wiedzę na temat zjawiska przemocy. Opisywane wcześniej, złożone i różnorodne role jakie pełnią świadkowie autorka uzupełnia o kolejną, bardzo specyficzną rolę (tłumaczoną jako wrogoprzyjaciel, Wójcik, Flak, 2021). [...] Autorskim wkładem jest uzupełnienie procesu opisywanego w przez zespół Thornberga o uszczegółowienie etapów pierwszej i drugiej fazy tj. początkowego ataku oraz podwójnej wiktylizacji. Z wnikliwością, dużym wyczuciem i kompetencją zbierano a następnie zidentyfikowano i opisano etapy wiktylizacji, równoległość kultury bullingu zanurzonej w społecznym systemie normatywnym nie akceptującym krzywdzenia innych. Także znakomicie zidentyfikowane rytuały jako szczególne rodzaje aktywności które utrwalają znęcanie się i wiktylizację. Oryginalnym wkładem jest ugruntowana teoria równoległej kultury bullingu oraz ugruntowana teoria równi pochyłej ofiary prześladowania rówieśniczego/bullingu. Obie trafnie oddają wybrane aspekty zjawiska, ujmują je w kategoriach dynamiki procesów grupowych oraz wskazują na współzależność procesów grupowych i indywidualnych ułożonych na linii czasu. Także wskazanie na znaczenie nie tylko potwierdzanego w licznych badaniach, klasowego ale także, między-klasowego kontekstu (por. artykuł *The game of bullying”: Shared beliefs and behavioral labels in bullying among middle schoolers*) aktywizującego tożsamość społeczną, która motywuje do utrzymania pozytywnego obrazu Ja jako członka grupy własnej, dominuje zachowanie i sankcjonuje przemoc ma niewątpliwy walor praktyczny i teoretyczny. Praca habilitantki otwiera i pokazuje nową perspektywę eksploracji zjawiska bullingu rówieśniczego, jej dalsze plany badawcze są spójne i wynikają z dotychczasowych osiągnięć otwierają zarazem nową perspektywę eksploracji tego zjawiska. [...] Wskazawszy wyżej na niewątpliwy walor jaki stanowią metody jakościowe brakuje nieco szerszego ich uzasadnienia wykraczającego poza rytualne argumenty dotyczące zakresu i negatywnego charakteru zjawiska, jego konsekwencji oraz tego, że zbierane są informacje których nie można byłoby inaczej uzyskać. [...] Autorka w ograniczonym zakresie odwołuje się do dorobku psychologii szczególnie w obszarze psychologii rozwojowej, poznawczej, motywacji i emocji. [...] Pomijanie czy nie docenianie dualistycznego charakteru zjawisk składających się na proces przemocy rówieśniczej może stanowić ryzyko niedostosowania oddziaływań profilaktycznych – adresowanych głównie do „rozumu i refleksji” co nie musi okazać się efektywne. [...] Kolejnym przykładem jest ujmowanie specyfiki okresu adolescencji. Niektóre jej właściwości (istotne dla badanych zachowań) są pomijane (silny egocentryzm wtórny, impulsywność, konformizm wobec grupy rówieśniczej z czego wynika podatność na wpływy społeczne - Schaffer, 1996). [...] Polemiczne komentarze i krytyczne uwagi nie umniejszają mojego uznania dla zaprezentowanego przez dr Małgorzatę Wójcik dorobku i choć polemizowałabym z określeniem go jako teorii średniego zasięgu (takie w psychologii można policzyć na palcach jednej ręki) oceniam go zdecydowanie pozytywnie. (...) Osiągnięcia naukowe (dzieło główne, dorobek towarzyszący) oraz aktywność dydaktyczna, organizacyjna i popularyzatorska dr Małgorzaty Wójcik spełniają wymagania określone w treści ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w tym art. 219 ust. 1 pkt. 2 tej ustawy określającej kryteria występowania o stopień doktora habilitowanego. “

Dr hab. Barbara Weigl:

“Jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę do nadania stopnia doktora habilitowanego dr Małgorzata Wójcik przedłożyła cykl dziesięciu powiązanych tematycznie artykułów dotyczących problematyki dręczenia rówieśniczego (bullingu) wśród uczniów w wieku szkolnym. Autorkę cyklu interesowały zarówno przyczyny psychologiczne (uwarunkowania osobiste, mechanizmy grupowe), jak i instytucjonalny i kulturowy kontekst zjawiska. We wstępnej części autoreferatu dr Małgorzata Wójcik przywołuje teorie, dane empiryczne i statystyczne które stały się punktem wyjścia rozważań i badań własnych. Podkreśla niszczącą moc i zasięg analizowanego zjawiska, o którym dużo już wiadomo - od klasycznych badań Olweusa (2002), aż po aktualne polskie sondaże (2020). Małgorzata Wójcik nie zajmuje się w przedstawionym cyklu publikacji makroanalizami przemocy rówieśniczej. Skupia się raczej na mikrosystemach takich jak klasa szkolna, perspektywa jednostek, postrzeganie i interpretacja przez uczniów relacji interpersonalnych. Nie znajduję w przedłożonych artykułach sygnalizowanego przez autorkę empirycznego odniesienia do ekologicznej teorii rozwoju Bronfenbrennera czy teorii grupy Kurta Lewina. Są wspomniane teorie zapleczem intelektualnym tworzonych przez dr Wójcik modeli i badań, ale przedstawione dokonania empiryczne mają charakter znacznie skromniejszy. Prawdopodobnie wynika to z przyjętej przez autorkę perspektywy metodologicznej. Używa ona konsekwentnie metod jakościowych (obserwacja w sytuacji naturalnej, obserwacja fotograficzna, wywiady indywidualne swobodne lub częściowo ustrukturywane, wywiady grupowe). W kilku badaniach z osobami dorosłymi habilitantka stosowała kwestionariusze i wywiady oparte na wspomnieniach (retrospektywa). Metoda ta (której czasem nie da się uniknąć) ma swoje poważne ograniczenia. Wspomnienia osób dorosłych dotyczące dzieciństwa mogą być przetworzone, „uzgodnione” osobiście i kulturowo zwykle w kierunku większej spójności. Kolejnym czynnikiem ograniczającym możliwość generalizacji uzyskanych przez dr Małgorzatę Wójcik rezultatów jest dobór i liczba badanych osób. Grupy badane są niewielkie i reprezentują tylko wybrany wycinek rzeczywistości. Autorka artykułów wraz ze współpracownikami rozpoczyna zwykle poszukiwania osób badanych od większej grupy kandydatów, ograniczając ją później do najbardziej charakterystycznych (?), wyrazistych (?), zgodnych z założonymi kryteriami selekcji (?) wybranych osób. Małgorzata Wójcik zna specyfikę tzn. zalety i ograniczenia wynikające z jakościowego podejścia do badania grup społecznych, interpersonalnych relacji jednostek, kontekstu w jakim są zanurzone. Habilitantka świadomie używa takiego właśnie podejścia uważając że, pozwoli jej ono zrozumieć proces prześladowania jako zbiorowego działania obejmującego role i normy społeczne, proces stygmatyzacji, konstrukcję znaczeń, strukturę władzy, hierarchię społeczną oraz proces utrzymywania ładu społecznego” (s.8 autoreferatu). Nie podzielam, wyrażonego w tym fragmencie autoreferatu optymizmu autorki. [...] Podsumowując przedłożony do oceny cykl 10 artykułów dotyczących znęcania się szkolnego należy stwierdzić, że: - publikacje tworzą wyraźny cykl tematyczny; - przedstawione artykuły zawierają analizy teoretyczne które są dobrze osadzone we współczesnej wiedzy psychologicznej; prezentowany materiał badawczy zawiera opis zastosowanych metod badawczych i sposobu ich analizy; wszystkie teksty posiadają walor aplikacyjny; mogą i powinny być użyteczne w polityce oraz praktyce edukacyjnej; wskaźniki naukometryczne przedstawionych artykułów są wysokie. Czasopisma w których ukazały się publikacje są niezależnie recenzowane, znaczące w obiegu międzynarodowym i (przeważnie) wysoko punktowane. Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe aspekty uważam, że przedstawiony cykl artykułów stanowi oryginalny wkład do nauki, dotyczy zjawiska ważnego i groźnego w funkcjonowaniu szkolnym uczniów, proponuje sposoby minimalizowania negatywnych jego skutków w praktyce edukacyjnej i może stanowić podstawę do ubiegania się autorki o stopień doktora habilitowanego. (...) Uwzględniając wymagania zawarte w rozporządzeniu Ministra Nauki i

Szkolnictwa Wyższego w odniesieniu do obszaru nauk społecznych, moja ocena zarówno samego osiągnięcia naukowego, jak i aktywności naukowo-badawczej, społecznej i organizacyjnej habilitantki jest zdecydowanie pozytywna. Na podstawie dokumentacji przedłożonej przez SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny stwierdzam, że zostały spełnione kryteria określone w artykule 219 ust. 1. pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 r. poz. 1668).“

POZOSTALI CZŁONKOWIE KOMISJI HABILITACYJNEJ

Prof. dr hab. Aleksandra Łuszczyńska zaznaczyła, że tworząc programy profilaktyczne, Habilitantka robi wszystko w złotym międzynarodowym standardzie, co nie zdarza się często wśród naukowców. Po drugie, dr Wójcik funkcjonuje na pograniczu dwóch dyscyplin – z jednej strony jest to psychologia, a z drugiej jest to implementation science. Ponadto, dr Wójcik proponuje rozwiązania, które mają szansę utrzymać się w miejscu implementacji po zakończeniu ewaluacji projektu. Dr Wójcik poszukuje rozwiązań opartych o teorie i badania naukowe, które będą w stanie zmieniać rzeczywistość. Prof. Łuszczyńska zaznaczyła również, że bardzo wysoko ocenia cały dorobek Habilitantki. Prof. Łuszczyńska potwierdziła, że Habilitantka spełniła wszystkie kryteria zawarte w ustawie i powinna uzyskać stopień naukowy doktora habilitowanego.

Sekretarz Komisji, dr hab. Agata Dębowska stwierdziła, że jest pod wielkim wrażeniem procesu badawczego, który zaprezentowała dr Wójcik. Godnym zaznaczenia osiągnięciem dr Wójcik jest również angażowanie reprezentantów grupy docelowej w tworzenie interwencji. Habilitantka ma również ważny wpływ w rozwój dyscypliny. Ocena kolokwium była również bardzo pozytywna. Habilitantka pokazała się jako bardzo dojrzała Badaczka, która jak najbardziej zasługuje na nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Przewodnicząca Komisji dr hab. Małgorzata Gambin również powiedziała że jest pod ogromnym wrażeniem pracy dr Wójcik. Połączenie praktyki z nauką oraz zaangażowanie i refleksyjność dr Wójcik są godne podkreślenia. Zdecydowanie Habilitantka ma istotny wkład w dyscyplinę. Habilitantka spełniła wszystkie kryteria zawarte w ustawie i powinna uzyskać stopień naukowy doktora habilitowanego. Dr hab. Gambin wyraziła żal, że, zgodnie z regulaminem Uniwersytetu SWPS, nie ma możliwości przyznania wyróżnienia Habilitantce.

Kandydatka wykazuje się również istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni.

Szczegółowe uzasadnienie spełnienia ww. kryterium

W całości dorobku dr Małgorzaty Wójcik łączny Impact Factor (IF) publikacji zgodnie z Journal Citation Reports (JCR) wynosi 19,344, a pięcioletni IF to 20,972. Liczba cytowań według różnych baz danych prezentuje się następująco: Scopus - 56, Google Scholar - 102, Web of Science - 40. Indeks Hirsha osiąga wartości odpowiednio: 4 w Web of Science, 5 w Scopus, 8 w Google Scholar. W osiągnięciach habilitantki oprócz prezentowanych jako główne osiągnięcie, znajduje się dziewięć artykułów, dwie redakcje monografii oraz cztery rozdziały w monografiach. Dodatkowo dr Małgorzata Wójcik zarządzała grantem z Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (NCBIR) i była zaangażowana w kilka innych projektów naukowych, zarówno jako lider jak i

członek zespołu. Dr Małgorzata Wójcik wygłosiła 15 prezentacji na konferencjach naukowych oraz 6 wykładów gościnnych lub plenarnych. Dr Wójcik aktywnie uczestniczy we współpracy międzynarodowej, biorąc udział w dwóch międzynarodowych projektach badawczych, które odbyły się w latach 2013-2014 w Magdalen College w Oxfordzie w Wielkiej Brytanii oraz w latach 2019-2021 roku na Uniwersytecie Linköping w Szwecji. Efekty tej współpracy to m.in. opracowanie teorii równi pochylej prześladowania rówieśniczego, opublikowanej w "Journal of Interpersonal Violence", wspólne wystąpienie na World Anti-Bullying Forum w Sztokholmie w 2021 roku oraz rozdział w drugiej edycji "APA handbook of research methods in psychology". Obecnie kontynuuje współpracę w projekcie "International study of teacher responses to peer aggression", kierowanym przez Shelley Hymel z University of British Columbia w Kanadzie. W Polsce Habilitantka współpracowała naukowo z w Kolegium Nauk Społecznych i Filologii Obcych Politechniki Śląskiej w Gliwicach.

OCENY RECENZENTÓW

Dr hab. Anna Bokszczanin:

“W opisie kariery zawodowej pani dr Wójcik znajdują się informacje o jej aktywności naukowej w tym współpracy z innymi uczelniami. Należy do niej współpraca i udział w dwóch projektach badawczych. Były to: prowadzony w latach 2013-2014 przez Inter-Disciplinary Press w Magdalen College, Oxford, w Wielkiej Brytanii oraz w 2019 roku, praca w zespole Uniwersytetu Linköping w Szwecji. Aktualnie współpracuje z University of British Columbia w Vancouver w Kanadzie. Efektem tej współpracy są wspólne publikacje oraz rozdział w książce publikowany przez APA. [...] W ocenie podsumowującej, przedstawiony dorobek naukowy należy uznać za wystarczający, który spełnia kryterium ustawowe odnoszące się do istotnej aktywności naukowej. Na podkreślenie zasługuje fakt kierowania zespołami badawczymi, umiejętność pozyskiwania grantów naukowych, popularyzowanie nauki oraz łączenie jej z praktyką. (...) Po doktoracie wykazuje się istotną działalnością naukową, dydaktyczną i organizacyjną. Ocena całości dorobku wskazuje, że pani dr Małgorzata Wójcik posiada niezbędne kompetencje do pełnienia roli samodzielnego pracownika naukowego.”

Prof. dr hab. Anna Szuster-Kowalewicz:

“Dr Małgorzata Wójcik realizuje współpracę międzynarodową. Jest uczestnikiem dwóch międzynarodowych projektów badawczych. Pierwszy z nich jest prowadzony przez Inter-Disciplinary Press w Magdalen College, Oxford, w Wielkiej Brytanii i dotyczy międzykulturowych aspektów komunikacji oraz systemowych barier utrudniających komunikację. Jego efektem jest monografia *The way things aren't: Deconstructing 'reality' to facilitate communication* której habilitantka jest współredaktorką. Drugi, to praca w zespole szwedzkich naukowców z uniwersytetu w Linköping badającego przemoc w Szwecji. Istotnym efektem współpracy jest opracowanie i opublikowanie teorii równi pochylej prześladowania rówieśniczego a także rozdziału w podręczniku metodologicznym *APA handbook of research methods in psychology Grounded theory and psychological research*. Współpraca jest kontynuowana w projekcie „International study of teacher responses to peer aggression”, którego kierownikiem jest Shelley Hymel z University of British Columbia w Vancouver w Kanadzie. [...] Podsumowując:

dorobek towarzyszący, aktywność naukową oraz współpracę międzynarodową oceniam pozytywnie.”

Dr hab. Elżbieta Rydz, prof. KUL

“Habilitationka odbyła trzy znaczące staże naukowe: dwa zagraniczne (Magdalen College, Oxford, Wielka Brytania oraz Uniwersytet Linköping w Szwecji, z którym nawiązała współpracę). Spotkania z zespołem naukowców z Linköping odbywały się online z powodu pandemii, natomiast wizyta studyjna odbyła się w roku 2021. W Polsce Habilitationka współpracowała naukowo i dydaktycznie z Kolegium Nauk Społecznych i Filologii Obcych Politechniki Śląskiej w Gliwicach. [...]. Reasumując, dorobek naukowy, a także dorobek dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski pani dr Małgorzaty Wójcik oceniam bardzo pozytywnie. Habilitationka wyróżnia się dużym doświadczeniem w redagowaniu prac naukowych, realizacji grantów, współpracą międzynarodową oraz publikowaniem w obiegu głównie międzynarodowym.”

Dr hab. Barbara Weigl

“Dr Małgorzata Wójcik przedstawiła do dodatkowej oceny dziewięć artykułów naukowych lub popularno-naukowych oraz cztery rozdziały w monografiach naukowych których jest autorką lub współautorką. [...] Systematyczność i spójny zakres tematyczny tekstów dowodzą dojrzałości autorki i świadomego wyodrębnienia obszaru którym chce się zajmować w trakcie swojej kariery naukowej. Podobnie, pozytywnie oceniam działalność dr Małgorzaty Wójcik w zakresie pozyskiwania grantów naukowych i kierowania zespołami badawczymi.[...] Różnorodność źródeł i środków finansowych przyznanych pani dr M. Wójcik na działalność naukową i edukacyjną dowodzi jej motywacji i sprawności intelektualnej, a zarazem kompetencji w planowaniu i prowadzeniu pracy naukowej. [...] Udział w międzynarodowym życiu naukowym dr Małgorzaty Wójcik ma charakter wielowątkowy. Po pierwsze, Małgorzata Wójcik była współredaktorem naukowym (wraz z prof. Backmanem) monografii „The Way Things Aren't: Deconstructing Reality to Facilitate Communication”; wydanej w holenderskim Wydawnictwie Brill, specjalizującym się w publikacjach z dziedziny humanistyki i nauk społecznych. Po drugie, dr M. Wójcik recenzowała 12 artykułów dla międzynarodowych czasopism z listy JCR (Journal Citation Reports), a także kilkanaście tekstów dla innych wydawnictw. Po trzecie, zrealizowała kilkanaście wystąpień naukowych na konferencjach we Francji (Nancy), USA (Chicago, San Diego, Nashville, New Orleans, Denver), Wielkiej Brytanii (Dublin, Keele Hall, Glasgow), Szwecji (Stockholm), Hiszpanii (Barcelona). Po czwarte, uczestniczyła w wizytach studyjnych i „mistrzowskich”; na uniwersytetach w Wielkiej Brytanii, Szwecji i Holandii. Po piąte, jest członkiem trzech międzynarodowych stowarzyszeń zorganizowanych wokół problematyki dręczenia szkolnego (bullingu) i prewencji takich zachowań. Aktywność na polu naukowej współpracy międzynarodowej należy ocenić jako satysfakcjonującą.”

KONKLUZJA KOMISJI:

Oceny aktywności naukowej oraz dodatkowego dorobku naukowego Habilitantki sformułowane przez pozostałych członków Komisji były także jednoznacznie pozytywne. Po dyskusji Komisja oceniła jednomyślnie, że Habilitantka wykazała się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej jednostce naukowej (w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt 3 Ustawy).

Ocena działalności dydaktycznej, eksperckiej, popularyzatorskiej i organizacyjnej

W świetle Ustawy działalność dydaktyczna, ekspercka, popularyzatorska i organizacyjna nie stanowią warunku otrzymania stopnia doktora habilitowanego, Komisja przyjęła jednak stanowisko, że elementy te powinny być brane pod uwagę przy całościowej ocenie kandydata ubiegającego się o status samodzielnego pracownika naukowego. Komisja przedyskutowała zatem te aspekty działalności dr Małgorzaty Wójcik i zaznajomiła się z opiniami wyrażonymi pisemnie przez Recenzentów. W dyskusji i recenzjach podkreślano, że habilitantka jest aktywną działaczką w dziedzinie popularyzacji wiedzy psychologicznej poprzez materiały szkoleniowe, filmy i seminaria. Szczególnie doceniono jej współpracę ze szkołami w zakresie wdrażania programów antyprzemocowych, co świadczy o jej zaangażowaniu w praktyczne zastosowanie nauki w edukacji i działalności społecznej. Pełni również ważne role organizacyjne, w tym jako dziekan ds. studenckich, wspiera rozwój naukowy i społeczny studentów. Dr Małgorzata Wójcik jest doświadczonym dydaktykiem w obszarze psychologii społecznej, metodologii badań jakościowych oraz wdrażania innowacji społecznych. Została uhonorowana licznymi nagrodami naukowymi za bieżące publikacje oraz osiągnięcia wdrożeniowe i dydaktyczne. Podsumowując, oceniono, że aktywność dydaktyczna, organizacyjna i popularyzatorska dr Małgorzaty Wójcik jest wyróżniająca.

KONKLUZJA KOŃCOWA

Wziąwszy pod uwagę treść czterech recenzji i wypowiedzi poszczególnych członków Komisji, osoby obecne na posiedzeniu były zgodne co do tego, że doktor Małgorzata Wójcik spełnia wszelkie wymagania Ustawowe stawiane kandydatom ubiegającym się o stopień doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie psychologia. W szczególności Komisja pozytywnie oceniła osiągnięcie naukowe habilitantki, uznając je za znaczny wkład w rozwój dyscypliny „psychologia”, pozytywnie oceniła pozostały dorobek naukowy habilitantki oraz jej zaangażowanie w organizację życia naukowego, oraz uznała, że wykazuje się Ona istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej (tj. macierzystej) uczelni.

Warszawa, 14 maja 2024r.

dr hab. Małgorzata Gambin, prof. UW – przewodnicząca

M Gambin